

De danske Sønderjyder.

Uddrag af den officielle tyske Statistik.

Af H. P. Hanssen-Nørremølle.

Ved de sidste tyske Folketællinger er »Modersmaalet« bleven indført paa Folketællingskortene. Derved er der fremkommen mange interessante Oplysninger om de ikke-tyske Folkestammer i Preussen.

I »Zeitschrift des Königlichen Preussischen Statistischen Landesamts« (31. Aargang 1911) har Professor Dr. *Max Broesicke* saaledes støttet paa Folketællingerne i 1900 og 1905 skrevet en meget instruktiv Afhandling om »Die preussischen Dänen«, Forfatteren behandler i al Almindelighed Danskerne i Preussen. Men det ligger i Sagens Natur, at han hovedsagelig har maattet sysselsætte sig med Danskerne i Nord-slesvig. Til Belysning af deres Stilling fremdrager han et meget omfattende, meget i det enkelte gaaende hidtil ukendt statistisk Materiale, som jeg atter har gjort udstrakt Brug af ved Udarbejdelsen af denne Afhandling.

Ved Folketællingerne i 1890, 1900 og 1905 taltes der ialt følgende Antal Danske:

A i hele Preussen	B i Hertugdømmerne
1890: 138,135	1890: 135,132
1900: 136,793	1900: 132,217
1905: 139,577	1905: 134,185

I 1864 taltes der 146,650 Danske i de nuværende preussiske Landsdele, i 1900 derimod kun 136,793. Men ved Aarhundredeskiftet indtræder der en Strøm-kæntring, og i 1905 taltes der 139,577 Danske. Det giver en Tilvækst af 2,784 Personer i Femaaret 1900—1905. Deraf falder Hovedparten med 1,968 paa Hertugdømmerne og af dem atter 1,662 Personer paa det danske Sprogomraade i Sønderjylland.

Vi staar her overfor en Befolkningstilvækst, som er meget glædelig, dobbelt fordi den falder i en Periode, hvor den danske Befolknings naturlige Tilvækst er bleven voldelig hæmmet af Køllerpolitikens Udvisninger, Optantlaveri m. m.

Det danske Sprogomraade i Sønderjylland strækker sig ud over Haderslev, Aabenraa, Sønderborg, Flensborg By, Flensborg Land og Tønder Kredse (Amter). Tavle I angiver for disse Kredses Vedkommende officielle Tal fra Folketællingerne i 1890, 1900 og 1905.

Tavle I.

Kredsene.

Kredsene	Aar	Samlede Befolkn.	Danske	Tyske	Friser	Danske i pCt. af Befolkn.
	1890	55,966	49,051	6,382	34	87,65
Haderslev	1900	57,215	47,443	8,863	60	82,92
	1905	60,133	48,528	10,814	97	80,70

Kredsene	Aar	Samlede Befolkn.	Danske	Tyske	Friser	Danske pCt. af Befolkn.
Aabenraa	1890	27,332	22,142	4,560	15	81,01
	1900	29,324	22,533	6,120	49	76,84
	1905	30,322	22,642	7,173	35	74,68
Sønderborg	1890	32,177	27,375	4,330	8	85,08
	1900	32,868	26,858	5,404	11	81,72
	1905	35,307	27,542	7,061	21	78,01
Flensborg By	1890	36,894	2,804	33,359	162	7,60
	1900	48,922	3,315	44,527	243	6,77
	1905	53,771	3,576	49,343	306	6,65
Flensborg Land	1890	40,145	3,413	36,341	59	8,50
	1900	41,951	2,652	38,896	55	6,32
	1905	45,791	2,539	42,842	114	5,54
Tønder	1890	55,067	26,895	14,774	12,571	48,84
	1900	56,561	25,663	17,455	12,706	45,37
	1905	57,083	25,199	19,643	11,762	44,14

Befolkningen er, som Tavle I udviser, vokset ret stærkt i alle nordslesvigske Kredse fra 1890—1905, men *Tyskerne* har taget Broderparten. I Haderslev og Sønderborg Kredse er *Danskerne* i Tilbagegang til 1900, i Tønder og Flensborg Kredse endog til 1905. I Aabenraa Kreds og Flensborg By indtræder Vendepunktet derimod allerede i 1890. Tilbagegangen i Haderslev og Sønderborg Kredse staar i hvert Fald delvis

*) Procentantallet er beregnet efter den samlede Befolkning, som foruden de særlig opførte Danske, Tyske og Friser ogsaa omfatter nogle Hundrede Personer, som ikke tilhører disse Folkestammer.

i Forbindelse med Masseudvisningerne i 1898—99, som hovedsagelig ramte disse Strøg. Tabet i Tønder og Flensborg Kredse er ulige sørgeligere, idet det kun kan forklares som Forvitring paa Sproggrænsen.

Tager vi det femtenaarige Tidsrum, Tavlen omspænder, under ét, er Danskerne *aftaget* med 523 Personer i Haderslev, 1696 i Tønder og 874 i Flensborg Kreds, men *tilltaget* med 500 Personer i Aabenraa Kreds, 167 i Sønderborg Kreds og 772 i Flensborg By. Ialt er den danske Befolkning saaledes endnu aftaget med 1654 Personer fra 1890—1905.

Betydeligt lysere er Billedet, naar vi holder os til Tallene fra 1900 og 1905. I dette Femaar er Danskerne nemlig *tilltaget* med 1085 Personer i Haderslev Kreds, 109 i Aabenraa Kreds, 684 i Sønderborg Kreds og 261 i Flensborg By, men yderligere aftaget med 113 i Flensborg Land-Kreds og 464 i Tønder Kreds. *I Nordslesvig som Helhed betragtet har Danskerne allsaa haft en Tilvækst af 1562 Personer i dette Tidsrum.* Fremgangen i Flensborg By og Aabenraa Amt vedvarer og breder sig videre til Sønderborg og Haderslev Amter. Fra det nye Aarhundredes Begyndelse af vokser den danske Befolkning atter støt og sikkert over hele Nordslesvig. Kun ved Sproggrænsen i Mellemlesvig fortsættes Forvitringen.

Særlig truet er Danskernes Stilling i Byerne, hvor betydelige Embedsmandskolonier, Garnisoner og en derpaa støttet Indvandring begunstiger det tyske Element. Tavle II viser Stillingen i Byerne og Flækkerne ved Folketællingerne i 1890, 1900 og 1905.

Tavle II.

Byerne.

Byerne	Aar	Samlede Ind- byggere	Danske	Tyske	Andre Folkest.	Danske i % af Befolkn.
Kristiansfelt	1890	587	270	309	1	46,00
	1900	572	305	261	1	53,32
	1905	617	360	252		58,35
Haderslev	1890	8,397	5,175	3,017	147	61,63
	1900	9,201	5,501	3,384	124	59,79
	1905	9,289	5,690	3,448	95	61,26
Aabenraa	1890	5,361	3,005	2,243	35	56,05
	1900	5,952	3,136	2,680	38	52,69
	1905	7,023	3,497	3,405	58	49,79
Augustenborg	1890	604	210	366	5	34,77
	1900	663	270	360	19	41,02
	1905	838	321	478	27	38,31
Nordborg	1890	1,047	873	161	7	83,38
	1900	1,139	831	301	4	72,96
	1905	1,134	821	303	6	72,40
Sønderborg	1890	5,120	2,430	2,505	130	47,46
	1900	5,522	2,238	3,057	105	40,53
	1905	7,047	2,636	4,093	174	37,41
Flensborg	1890	36,894	2,804	33,359	647	7,60
	1900	48,922	3,315	44,527	685	6,77
	1905	53,771	3,576	49,343	602	6,65
Lyksborg	1890	981	30	910	30	3,98
	1900	1,390	55	1,299	35	3,96
	1905	1,551	64	1,450	35	4,12
Højer	1890	988	730	200	30	73,89
	1900	1,184	774	351	50	65,37
	1905	1,245	682	530	23	54,78

Byerne	Aar	Samlede Ind- byggere	Danske	Tyske	Andre Folkest.	Danske i pCt. af Befolkn.
Løgumkloster	1890	1,367	870	471	7	63,64
	1900	1,446	946	451	14	65,42
	1905	1,506	942	537	11	62,55
Tønder	1890	3,852	911	2,699	85	23,65
	1900	3,969	841	2,889	88	21,19
	1905	1,506	942	537	11	62,55
Vesterland	1890	1,266	160	601	493	12,64
	1900	1,996	188	1,217	591	9,42
	1905	2,292	165	1,510	522	7,20

Alle Vegne, hvor der i vore Dage føres heftige Nationalitetskampe, klages der af de undertrykte Folk stærkt over, at Folketællingsresultaterne paavirkedes deraf. De paa Tavle II anførte Tal er sikkert ogsaa paavirkede af de nationale Lidenskaber. Der findes utvivlsomt flere Danske i vore Byer, end Tavlen angiver. Men da Fejltællingerne, som Klagerne viser, gentager sig fra Folketælling til Folketælling, viser Tallene alligevel paalideligt nok Udviklingens Retning, som bedst ses af følgende Sammenstilling:

Danskernes Vinding og Tab fra 1890—1905.

Kristiansfelt	+ 90	Flensborg	+ 772
Haderslev	+ 515	Lyksborg	+ 25
Aabenraa	+ 492	Højer	÷ 48
Augustenborg	+ 111	Løgumkloster	+ 72
Nordborg	÷ 52	Tønder	+ 206
Sønderborg	+ 206	Vesterland	+ 5

Af de tolv paa Tavle II opførte Byer, opviser kun to Nordborg og Højer Tilbagegang, de øvrige ti derimod

en til Dels ret betydelig Fremgang. Ialt er den danske Befolkning i disse Byer tiltaget med 2,494 Personer fra 1890—1905. Tavle I viser, at den danske Befolkning i Nordslesvig i det hele er aftaget med 1,821 Personer i dette Tidsrum. Overfor en *Vinding* af 2,494 i Byerne, staar der altsaa i Virkeligheden et *Tab* af 4,315 i Landdistrikterne. Set imod denne Baggrund er Byernes Folketællingsresultater al Ære værd.

Af Enkeltheder kan fremhæves, at Danskerne er gaaet særlig stærkt frem i Kristiansfelt, Augustenborg og Flensborg, skønt det danske Sprog frister meget trange Kaar i disse Byer. I Kristiansfelt er Danskerne nu i Flertal, og i Augustenborg staar og falder det tyske Flertal med Eleverne paa Kvindeseminariet. Det er ret mærkeligt, at der i 1905 taltes 64 Danske i Lyksborg imod 39 i 1890. Ligeledes, at der i 1905 taltes 165 Danske i Vesterland paa Sild, hvor Danskerne saaledes procentuelt er talrigere end i Flensborg. I Tilslutning dertil kan endnu meddeles, at der i 1905 taltes 59 Danske i Bredsted, 77 i Husum, 95 i Tønning, 152 i Slesvig, 65 i Egernefærde, 990 i Kiel og 878 i Altona. I Slesvig, Kiel og Altona omfatter Tallene sikkert Nordslesvigere, som aftjener Værnepligten i disse Byer.

De høje Tal paa Folk af andre Folkestammer, som vi finder i adskillige Byer, omfatter for Haderslevs, Sønderborgs og Flensborgs Vedkommende hovedsagelig *Polakker*, som ligger i Garnison i disse Byer, for Tønders og især Vesterlands Vedkommende *Friser*. Resten er for det meste spredte polske Arbejdere.

I Landdistrikterne er, som Tavle III viser, Dan-

skernes Stilling langt stærkere end i Byerne. Der taltes i 1905 i

Tavle III.

Landkommunerne.

I Kredsen	Ialt Personer	Danske	Tyske	Andre Folkest.	Danske i % af Befolkn.
Haderslev	49,947	42,268	7,050	334	84,63
Aabenraa	22,797	18,928	3,525	180	83,03
Sønderborg	26,210	23,717	2,156	241	90,49
Flensborg					
Land	42,781	2,457	39,974	276	5,75
Tønder	46,121	22,151	12,677	11,083*)	48,03

Til Tavle III bemærkes, at Statistiken kun omfatter *Landkommunerne*, men ikke tillige *Godsdistrikterne*. Dette ændrer dog kun Billedet ganske ubetydeligt for Nordslesvigs Vedkommende, idet der i 1905 kun taltes 600 Danske og 652 Tyske paa de faa spredte Godsdistrikter i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Amter.

Iøvrigt viser disse Tal meget slaaende, i hvilken Grad Nordslesvig endnu den Dag i Dag er et dansk Land. Det er ikke saa overraskende, at der kun findes 8,22% Tyske paa Landet i Sønderborg og 14,11 % i Haderslev Kreds, men det er forbavsende, at der endnu kun findes 15,46 % Tyske paa Landet i Aabenraa og 27,49 % i Tønder Kreds. Aabenraa Amt strækker sig nemlig helt ned til Flensborg Fjord, og Landkommunerne omfatter her foruden flere stærkt fortyskede Badesteder og talrige af tyske Rigmænd opførte Villaer

*) Deraf 11,016 Friser.

ogsaa *Graasten*, hvor Tyskeriet har et fast Støttepunkt i det hertugelige Slot med tilhørende Forpagtergaarde, Teglværk og vidtstrakte Skove, mens Tønder Amt ligeledes strækker sig langt ned imod Syd og desuden længere nordpaa omfatter flere ellers stærkt fortysskede Strøg. Bortset fra Embedsmændene og de Indvandrede, for det meste Domæneforpagtere, Malkerøgere og Haandværkssvende er der kun ganske faa Procent Tysktalende nordfor Flensborg-Tønder-Linjen. Tabellen taler i denne Henseende et meget tydeligt Sprog.

Der følger Enkeltheder fra alle de Kommuner i Nordslesvig, hvor der den 1. December 1905 taltes mindst 100 Danske. Tallene paa den samlede Befolkning d. 1. December 1910 er indføjede efter de i Kredsbladene offentliggjorte Folketællingsresultater. Tallene paa Danske og Tyske i 1910 har kun kunnet medtages for Aabenraa Amts Vedkommende, hvor de er offentliggjorte i Kredsbladet for 19. Oktober 1911. For de øvrige nordslesvigske Amters Vedkommende er Tallene endnu ikke offentliggjorte.

Haderslev Kreds.

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Aabøl	182	190	211	172	175	9	14
Aarø	286	294	306	270	286	12	8
Aastrup	578	534	530	448	456	123	69
Abkjer	161	161	165	156	140	2	21
Agerskov	525	636	726	494	584	30	46
Aller	242	276	262	210	234	13	41
Allerup	217	210	216	200	199	16	10

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Anderup	126	124	124	120	117	6	6
Anslet	329	340	345	320	334	8	4
Arnitlund	231	239	252	229	233	2	5
Arrild	379	384	376	360	371	15	12
Astrup	227	237	199	218	230	7	7
Bovlund	327	334	346	325	331	2	3
Bevtoft	261	264	273	233	229	26	24
Bæk	382	386	387	342	277	39	77
Bjerndrup	279	261	259	273	252	3	7
Bjerning	276	288	280	241	254	32	33
Bøgeskov	205	175	167	172	164	29	11
Bramdrup	230	244	248	221	233	7	10
Branderup	427	440	480	417	415	8	21
Brændstrup	392	409	463	314	316	76	93
Brøns	457	466	517	434	431	22	35
Djernæs	250	264	244	242	233	6	31
Dover	400	404	395	295	282	97	118
Endrupskov	230	239	257	192	215	34	24
Erlev	166	162	167	154	146	8	12
Errigsted	125	109	111	106	106	18	3
Fauervraa	299	285	278	280	282	19	3
Fæsted	515	528	586	470	498	30	30
Fjelstrup	428	441	461	391	403	26	37
Flovt	225	199	217	215	196	10	3
Fol	439	429	498	383	393	54	36
Fredsted	146	122	125	126	117	16	3
Frørup	402	401	412	343	290	45	92
Gabøl	281	287	272	274	269	1	16
Gl. Haderslev	824	1100	49	530	642	272	451
Gestrup	165	153	166	160	147	4	6
Gøtterup	165	154	149	159	139	6	15
Gaansager	313	382	400	289	315	20	60

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Gramby	529	714	801	413	576	98	131
Grarup	220	215	188	205	193	12	21
Grønnebæk	434	417	421	351	332	78	84
Hajstrup	518	534	531	468	474	48	58
Halk	414	406	445	381	361	31	43
Hammelev	453	485	500	414	419	35	64
Havervad	141	148	132	141	146	—	2
Hejsager	429	430	432	403	371	22	51
Hjartbro	218	221	267	213	191	5	26
Hjerndrup	340	330	382	340	330	40	41
Hjerting	391	433	417	354	375	33	55
Hjortvad	213	218	234	179	182	32	36
Høgelund	139	153	164	137	148	2	5
Hønning	267	258	253	232	199	33	59
Højrup I	269	325	315	241	260	20	49
Højrup II	600	650	738	564	593	36	53
Hoptrup	469	526	555	403	431	57	89
Hygum	651	681	749	572	580	73	99
Hyrup	219	231	271	200	216	19	15
Hvidding	637	686	676	500	545	123	132
Hvinderup	322	293	309	314	286	8	5
Jægerup	352	372	408	330	320	22	52
Jels	898	999	1042	705	737	167	251
Kastrup	414	406	429	414	406	20	18
Kastvraa	161	156	167	159	156	2	—
Kjelstrup	250	267	316	234	244	15	21
Kjestrup	228	221	244	217	217	11	4
Kjøbenhoved	334	359	378	306	320	27	35
Knud	146	170	175	142	166	2	3
Kolsnap	167	183	195	163	159	3	24
Kvistrup	452	430	404	398	375	46	51
Ladegaard I	647	952	174	356	450	275	480

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Ladegaard II	417	383	403	396	348	18	32
Langetved	357	351	346	328	301	27	48
Lert	291	298	323	237	218	54	77
Lintrup	257	274	261	237	246	20	28
Lunding	299	282	275	265	242	22	35
Mastrup	490	530	565	444	441	44	81
Maugstrup	444	423	409	422	401	18	20
Mejlby	232	230	207	193	197	37	31
Mellerup	184	203	196	183	200	1	1
Moltrup	223	245	227	215	234	5	9
Nørre Vilstrup	225	217	220	197	187	24	27
Nustrup	312	335	357	291	306	19	27
Over Jersdal	312	391	390	282	314	30	75
Ørsted	301	304	287	274	271	27	30
Øsby	316	308	315	292	279	22	29
Ørby	292	317	297	286	311	4	6
Øster Gasse	317	338	322	300	311	16	27
Øster Lindet	790	822	880	696	728	87	88
Oksenvad	465	453	492	369	349	93	81
Rangstrup	492	526	607	467	482	22	42
Refsø	196	211	220	146	158	44	51
Rejsby	453	444	464	440	429	12	14
Roager	641	622	621	564	561	71	54
Rødding	1071	1172	1320	847	916	212	246
Roost	132	131	129	124	127	7	4
Rurup	214	201	237	212	196	2	3
Skærbæk	1304	1325	1453	1071	1096	199	198
Skodborg	1227	1362	1486	1001	1108	213	243
Seggelund	218	194	213	213	180	4	13
Sillerup	293	317	313	230	279	51	35
Simmersted	282	292	268	273	282	6	8
Skibelund	223	231	245	219	217	2	13

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Skovby	325	309	320	324	305	1	2
Skovhus og Soed	187	204	190	130	130	49	63
Skrydstrup	601	674	650	549	587	46	84
Sommersted	564	656	693	460	494	96	147
Spandet	481	501	558	441	453	29	42
Stenderup	366	364	377	359	237	6	125
Stepping	375	366	355	324	337	48	27
Strandelhjørn	391	410	410	383	402	8	6
Stubbom	277	262	270	259	240	16	20
Styding	285	319	325	283	315	1	3
Sønderballe	304	320	275	277	296	25	24
Sønder Otting	232	573	<i>Kaders-</i> <i>lev</i>	171	342	56	228
Sønder Vilstrup	423	440	460	357	181	62	127
Taarning	208	211	207	148	145	54	55
Tiset	377	347	350	368	334	8	13
Tirslund	161	154	165	146	144	14	9
Toftlund	845	978	1121	684	814	142	158
Tornum	222	240	230	174	203	47	37
Tyrstrup	551	618	651	491	519	55	95
Ustrup	231	236	276	195	190	32	43
Vandling	408	424	407	371	378	32	43
Vejbøl	138	131	137	128	116	7	15
Vester Gasse	161	146	134	155	146	6	—
Vesterlindet	257	233	245	233	218	24	15
Vodder	462	543	558	420	471	37	65
Vonsbæk	404	367	379	383	329	16	32
Vojens	677	769	871	372	412	284	342

Aabenraa Kreds.

Kom- mune	Saml. Befolkning			Danske			Tyske		
	1900	1905	1910	1900	1905	1910	1900	1905	1910
Aarslev	180	198	192	142	137	137	38	60	54
Alslev	108	142	149	83	110	121	22	32	17

Kom- mune	Saml. Befolkning			Danske			Tyske		
	1900	1905	1910	1900	1905	1910	1900	1905	1910
Andholm		75	83			81			2
Adsbøl	190	182	211	158	137	161	29	34	45
Bars- mark	481	452	432	446	415	382	34	34	47
Barsø	—	57	71	—	—	67	—	—	4
Bovrup	581	659	719	563	612	689	18	41	26
Bedsted	341	334	330	308	307	297	18	26	30
Bjern- drup	267	320	375	253	298	297	11	22	76
Bodum	207	232	230	191	213	219	14	14	8
Bækken	—	250	230	—	—	156	—	—	72
Bjolderup	—	101	93	—	—	82	—	—	11
Bollerslev	501	519	592	379	422	472	104	95	107
Brunde	454	526	516	292	244	276	160	260	229
Felsted	679	743	775	654	696	720	23	43	47
Felsted- skov	172	174	171	172	168	168	—	5	1
Gaaskjer	116	119	117	105	114	110	3	5	7
Gejlaa	—	100	106	—	—	83	—	—	22
Genner	542	514	496	496	471	435	46	42	55
Graast.	1489	1510	1501	764	956	903	571	528	544
Hokke- rup	377	378	405	273	244	273	98	131	116
Hovslund	296	349	402	264	287	326	30	54	73
Hellevad	336	348	422	281	303	375	47	41	44
Hønky's	198	223	236	169	189	222	29	33	14
Høgebjerg	—	87	97	—	—	87	—	—	10
Holebøl	222	228	287	147	165	185	67	59	98
Horsbyg	106	118	137	105	114	126	1	4	10
Hydevad	—	72	83	—	—	64	—	—	18
Jolderup	—	92	81	—	—	76	—	—	3

Kom- mune	Saml. Befolkning			Danske			Tyske		
	1900	1905	1910	1900	1905	1910	1900	1905	1910
Jordkær	172	166	176	144	139	150	28	27	26
Kassø	173	183	185	157	169	173	15	13	9
Klovtoft	318	323	341	300	303	301	16	19	32
Kelstrup- skov	—	92	80	—	—	69	—	—	10
Kliplev	508	546	757	450	454	575	52	90	172
Kværs	452	467	495	414	424	446	26	41	44
Lautrup	170	175	183	144	142	132	23	30	44
Lade- gaardskov	153	150	153	143	132	136	7	14	13
Løjtkir- keby	1216	1218	1256	1130	1105	1152	68	92	93
Lunderup	334	350	373	284	274	291	44	75	76
Lundtoft	170	185	178	137	142	146	33	42	20
Mellerup	—	91	87	—	—	76	—	—	11
Mjøl	213*	207	207	185	187	183	26	18	23
Maarbæk	—	85	85	—	—	78	—	—	7
N. Ønlev	105	117	129	100	111	125	5	3	3
Nørre Hostrup	239	249	241	229	231	201	9	18	35
N. Jarup	117	111	147	94	102	138	22	9	9
Nybøl	199	218	249	166	173	205	28	44	43
Perbøl	—	91	103	—	—	92	—	—	11
Rugbjerg	245	249	267	237	237	225	7	12	34
Raved	—	79	73	—	—	71	—	—	2
Ris	370	347	320	288	262	228	69	83	87
Risjarup	180	191	197	178	160	166	4	31	29
Ring- næs	1137	1180	1197	754	743	763	313	399	407
Røllum	294	288	283	284	266	253	10	18	28
Skovby	182	199	212	168	179	182	10	15	23

*) Fremmede Arbejdere.

Kom- mune	Saml. Befolkning			Danske			Tyske		
	1900	1905	1910	1900	1905	1910	1900	1905	1910
Smedager	138	134	146	132	128	140	5	6	5
Skovbøl- gaard	283	284	288	253	259	261	21	22	22
Svejrups	—	67	80	—	—	71	—	—	9
Søgaard	400	357	347	354	321	290	40	32	48
Søderup	—	36	42	—	—	39	—	—	3
Søes	174	204	159	155	175	144	18	17	8
Stollig	321	308	277	242	201	190	64	87	72
Stubbæk	508	486	535	374	384	416	120	90	103
S. Ønlev	130	149	168	115	143	149	6	5	19
Sonder Hostrup	422	413	464	404	347	428	12	13	29
Todsbøl	111	117	134	104	111	129	4	7	5
Tyrsbøl	212	251	276	165	212	206	43	39	67
Tombøl	428	418	444	407	389	416	20	25	25
Traasbøl	345	310	316	318	281	282	15	27	24
Uge	467	493	514	352	389	410	111	101	97
Varnæs	781	870	969	736	817	927	45	53	41
Vilsbæk	274	295	355	226	258	290	48	37	60
Vollerup	186	176	203	181	171	181	4	4	19
Øbening		75	170*)			82			39
Ørslev		108	121			105			15
Øster Gejl		54	77			43			34
Øster- Løgum	373	351	367	364	327	347	9	23	20
Ø.-Terp	200	182	188	178	148	147	15	18	30
<i>Godsdistrikter.</i>									
Aabenraa F.	} 502	}	37	} 217	}	8	} 243	}	29
Graasten			149			29			119
Grøngrøft			76			35			34
Ladegaard			222			174			33
Lyksborg F.			19			5			5

*) Fremmede Arbejdere, deriblandt 48 Polakker.

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905

Byer.

'Aabenraa	5952	7023	7769	3136	3497	3807	2680	3405	3653
Hele Kredsen	29,324	30,322	32,421	22,533	22,642	23,857	6,120	7,173	7,760

Sønderborg Kreds.

Almsted	194	198	224	192	195	2	3
Adserballe	301	265	286	285	250	13	13
Adserballe- skov	320	309	321	311	299	7	9
Avnbøl	510	514	572	453	457	30	53
Bøgeskov	308	316	313	260	264	48	49
Blans	722	737	755	685	684	30	52
Brandsbøl	275	248	251	259	232	15	14
Bro	203	202	217	184	174	19	25
Broager	1123	1148	1224	953	925	152	212
Broballe	343	357	388	308	327	6	28
Dyndved	254	275	264	240	267	13	7
Dynt	282	285	311	278	280	1	5
Dybbøl	605	635	821	572	587	28	47
Egen	188	197	195	181	187	7	10
Egernsund	1141	1237	1107	848	937	226	233
Elstrup	493	534	544	485	521	7	13
Ertebjerg	289	286	314	267	274	15	10
Gammelgab	182	194	204	178	178	4	13
Guderup- Sjellerup	508	575	605	487	531	20	42
Hagenbjerg	325	311	304	279	275	41	35
Helved	316	364	333	309	342	4	20
Hjortholm	330	337	324	323	321	7	16
Hørup	491	504	614	452	452	38	48
Holm	637	648	637	615	624	20	19

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Hundslev	347	383	418	303	333	40	39
Iller	466	445	448	442	413	20	22
Ketting	362	362	369	295	317	44	27
Kettingskov	201	212	226	178	171	13	31
Kjær	406	439	479	356	355	46	63
Klinting	136	136	127	123	127	12	9
Lambjerg	219	207	210	209	190	10	14
Lavensby	280	256	285	266	244	14	11
Lebøl	135	123	114	131	117	2	4
Lunden- Elsmark	145	140	143	132	127	13	11
Lysabild	547	550	544	523	533	18	16
Majbøl	139	155	169	130	138	9	15
Mels	448	447	464	421	406	24	18
Mjang	184	189	188	180	185	4	4
Mintebjerg	208	230	229	194	217	12	13
Mølmark	157	162	195	155	156	2	5
Mommark	226	246	248	211	223	13	22
Nygaard	285	266	283	278	252	4	14
Notmark	265	275	276	249	257	16	18
Nybøl	476	514	531	431	465	40	46
Oksbøl	299	272	264	279	237	20	33
Pøl	483	520	544	465	473	18	46
Ragebøl	122	120	170	120	112	2	7
Sarup	235	221	230	231	218	4	2
Sottrup	841	960	1007	819	901	19	53
Skelle	569	602	679	513	540	53	59
Smøl	273	260	253	267	244	6	11
Snogbæk	436	447	432	406	428	22	18
Skodsbøl	815	748	733	666	588	136	157
Skovby	379	441	444	323	368	41	64
Svenstrup	530	589	612	573	548	13	36

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Sebbelev	240	245	245	225	231	14	12
Sønderby-Østerby	389	398	376	372	375	3	6
Staugaard	183	166	153	172	161	5	5
Stenderup	298	258	252	289	234	9	16
Stevning	509	529	559	492	494	15	33
Stolbro	170	184	188	168	184	2	—
Sundsmark	196	229	621	187	203	8	25
Tandslet	663	708	761	632	640	34	51
Ullerup	547	542	577	512	500	33	40
Ulkebøl	673	714	708	612	613	53	79
Viby-Fjelby	243	229	250	239	217	3	10
Vollerup	389	415	476	356	398	30	15

Tønder Kreds.

Aaspe	161	154	180	143	139	18	15
Abild	471	440	424	411	387	59	46
Agtrup	758	735	697	480	438	250	280
Alslev	149	146	146	140	134	8	12
Abterp	107	124	127	105	121	1	3
Avntoft	493	504	482	399	367	60	102
Ballum	1129	1123	1050	1110	1090	18	31
Bov	181	249	288	155	167	26	78
Bonderby	135	109	118	130	100	4	7
Borrig	289	303	274	286	291	2	9
Braderup	451	427	407	348	345	96	78
Brede	231	221	268	195	173	35	47
Bredebro	323	322	349	250	272	53	43
Bredvad	155	146	167	143	112	5	33
Bylderup	267	287	304	237	252	28	28
Burkal	159	166	164	131	144	19	22
Daler	230	244	251	217	231	10	12

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1905
Døstrup	286	307	317	281	294	5	11
Drengsted	141	140	149	138	140	3	—
Eggebæk	144	155	168	135	130	9	25
Ellum	356	384	374	354	379	2	5
Emmerlev	288	296	299	278	278	7	13
Føgderup	186	186	198	170	167	16	18
Gallehus	168	155	171	158	147	10	4
Gjerup	149	157	158	147	157	1	—
Emmerske	191	175	188	185	171	5	4
Harris	186	187	156	163	168	17	12
Høgslund	121	115	126	110	107	9	7
Hostrup	161	145	150	128	118	31	25
Humptrup	579	548	536	391	399	174	133
Jardelund	181	194	225	153	145	27	47
Jejsing	327	351	357	182	250	106	96
Hjerpsted	255	257	264	237	216	14	9
Jyndevad	215	189	235	161	114	54	9
Juvre	257	234	226	257	232	—	1
Kirkeby	426	372	346	388	335	28	21
Klægsbøl	726	752	704	367	340	315	351
Kløjeng	112	121	112	112	121	—	5
Kongsmark	282	226	230	235	187	46	31
Kravlund	178	176	171	164	163	9	12
Kvorp	148	149	156	141	137	5	10
Lille Emmerske	168	155	122	157	134	11	20
Ladelund	618	601	622	451	456	157	142
Landeby	186	151	142	178	147	1	2
Laurup	178	164	176	165	153	13	11
Læk	1174	1205	1269	83	105	1015	1036
Lendemark	136	143	124	118	125	18	18
Løjtved	102	103	116	99	101	3	2

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1910	1900	1905	1900	1906
Løgum- gaarde	226	231	256	207	207	17	23
Lund	158	142	143	144	135	14	7
Medelby	278	299	337	169	180	99	116
Medolden	239	226	229	237			
Møgeltønder	267	286	264	221	240	28	36
Nykirke*	900	891	845	258	279	179	202
N. Løgum	292	276	299	287	270	5	5
N. Sejerslev	299	289	319	286	276	10	10
Ottersbøl	119	121	133	118	115	—	6
Randerup	242	236	227	234	223	8	12
Ravsted	316	313	423	270	249	44	62
Rens	355	348	364	301	291	27	56
Rørkær	255	229	254	226	189	29	39
Rudebøl	258	246	244	202	142	43	86
Skads	274	263	281	270	261	2	1
Sæd	287	300	318	197	124	87	175
Sølsted	254	256	252	249	246	3	9
Sønderby	406	451	513	361	429	32	20
Solderup	167	169	175	142	137	15	29
Sotterup	110	122	126	109	119	1	3
Stokkebro	138	139	144	97	134	34	4
Stoltelund	234	265	292	180	202	47	60
Sdr. Løgum	530	561	595	269	336	249	206
S. Sejerslev	394	368	374	377	342	9	21
Sydfelt	96	114	106	84	103	6	11
Terkelsbøl	193	190	193	174	174	19	15
Tinglev	637	670	864	417	428	208	234
Uphusum	193	195	212	170	156	23	31
Vesby	270	272	269	207	205	58	62

*) Nykirke endvidere 1900: 451 Friser 1905: 404 Friser.

Kommune	Samlede Befolkning			Danske		Tyske	
	1900	1905	1900	1900	1905	1900	1905
Vennemose	126	141	149	116	110	3	22
Vesterterp	146	151	147	140	136	6	15
Vestre	275	274	280	226	177	47	95
Visby	638	677	690	592	633	27	39
Vinum	186	213	213	181	205	5	7
Vollum	139	138	130	128	135	10	3
Østerby	318	295	311	299	270	12	23
Østerhøjst	297	312	318	281	296	10	11
Resten af Kredsen							
94 Landk.	21,580	21,254	—	3,308	2,896	6,979	7,929
<i>Flensborg Landkreds.</i>							
Bov	450	455		202	138	206	308
Frøslev	420	483		287	291	129	160
Harreslev	1,435	1,883		251	299	1,164	1,553
Hønsnap	275	278		201	192	72	78
Kollund	381	375		200	172	177	196
Nyhus	320	1,121		69	159	240	948
Nørre							
Smedeby	159	162		88	112	54	50
Vejbæk	195	205		149	148	44	56
Resten af Kredsen							
145 Kommnr.	35,404	37,819		1137	946	34,022	36,625

Da baade Tønder Kreds og Flensborg Landkreds strækker sig langt sydpaa ned i frisisk- og tysktalende Egne, er Antallet af Dansktalende i et betydeligt Antal Kommuner i disse Amter saa forsvindende, at Forholdene i de enkelte Kommuner ikke har Krav paa særlig Interesse. Sammenfatter vi iøvrigt Enkelthederne til et større Billede, faar vi følgende Oversigt over Danskernes, henholdsvis Tyskernes Fremgang og Tilbagegang i de enkelte Amter fra 1900—1905:

Tavle IV.

Fremgang og Tilbagegang i Landkommunerne.

Af Kommuner med	findes i	I dem er fra 1900—1905			
		Danskerne		Tyskerne	
		tiltaget i	aftaget i	tiltaget i	aftaget i
Haderslev Kreds.					
under 10 % Danske	—	—	—	—	—
10—25 % »	—	—	—	—	—
25—50 % »	2	—	2	2	—
50—75 % »	12	1	11	12	—
over 75 % »	117	39	78	78	39
Aabenraa Kreds.					
under 10 % Danske	—	—	—	—	—
10—25 % »	—	—	—	—	—
25—50 % »	2	—	2	2	—
50—75 % »	7	2	5	5	2
over 75 % »	69	25	43	45	23
Sønderborg Kreds.					
under 10 % Danske	—	—	—	—	—
10—25 % »	—	—	—	—	—
25—50 % »	—	—	—	—	—
50—75 % »	—	—	—	—	—
over 75 % »	67	18	49	47	20
Tønder Kreds.					
under 10 % Danske	45	10	35	39	10
10—25 % »	10	5	5	7	3
25—50 % »	10	2	8	9	1
50—75 % »	19	6	13	13	3
over 75 % »	91	39	52	57	33
Flensborg Kreds.					
under 10 % Danske	136	51	67	67	63
10—25 % »	8	2	6	7	1
25—50 % »	5	2	3	3	2
50—75 % »	4	1	3	3	1
over 75 % »	—	—	—	—	—

Af Kommuner med	findes i	I dem er fra 1900—1905			
		Danskerne		Tyskerne	
		tiltaget i	aftaget i	tiltaget i	aftaget i
Alle fem Kredse tilsammen.					
under 10 % Danske	185	61	102	106	73
10—25 % „	18	7	11	14	4
25—50 % „	19	4	15	16	3
50—75 % „	42	10	32	33	9
over 75 % „	344	125	222	227	115

I to nordslesvigske Kommuner, én i Aabenraa Amt og en i Tønder Amt, taltes der 100 % Danske baade i 1900 og i 1905. I 24 Kommuner i Flensborg Landkreds, som næsten alle ligger i det sydlige Angel, og i 4 Kommuner i Tønder Kreds fandtes der derimod ingen Danske.

Ialt omfatter Kredsene Haderslev, Aabenraa, Sønderborg, Tønder og Flensborg Land 608 Landkommuner. Deraf udgør Danskerne over 75 % af den samlede Befolkning i 344 — bl. a. i *alle* Kommuner i Sønderborg Kreds — og under 10 % i 185 Kommuner. Af disse ligger 136 i Flensborg Landkreds og 49 i den sydlige Del af Tønder Kreds, derimod ingen i de tre nordligste Amter.

Aabenraa Kreds 1910.

Paa de foran aftrykte Tavler fortjener Tallene fra Aabenraa Kreds (Side 13—17) særlig Opmærksomhed, fordi de ogsaa omfatter Folketællingen d. 1. Decbr. 1910 og derfor viser Udviklingen videre frem i Tiden

Aabenraa Kreds omfatter Aabenraa By, 78 Landkommuner og 5 Godsdistrikter.

Fra *Aabenraa* By foreligger der følgende Tal:

	1890	1900	1905	1910
Danske:	3,005	3,136	3,497	3,807
Tyske:	2,243	2,680	3,405	3,653

For hele dette Tidsrums Vedkommende kan Danskerne notere en Fremgang af 802, Tyskerne derimod en Fremgang af 1410, men i den sidste Folketællingsperiode fra 1905—1910 har Danskerne vundet Forspringet med en Fremgang af 310, mens Tyskerne maa nøjes med en Fremgang af 248.

Fra atten smaa Kommuner kendes Enkelthederne ikke fra 1905. De maa derfor holdes udenfor ved en Sammenligning. For de øvrige 60 Landkommuners Vedkommende stiller Sagen sig saaledes: Danskerne kan i 1910 notere Fremgang i 40, Stilstand i 2 og Tilbagegang i 18, Tyskerne derimod kun Fremgang i 34, Stilstand i 4 og Tilbagegang i 22. I disse 60 Landkommuner i Aabenraa Kreds havde Danskerne fra 1905—1910 ialt en Fremgang af 920, Tyskerne derimod kun en Fremgang af 330.

I Kredsens Godsdistrikter har Danskerne i det sanne Tidsrum haft en Fremgang af 34, Tyskerne derimod en Tilbagegang af 25. Det bemærkes, at Tallene for Landdistrikternes Vedkommende vilde have været endnu uheldigere for Tyskerne, hvis der ikke i Folketællingsaaret forbigaaende havde været store tyske Arbejdskolonner sysselsatte ved Mergelbanerne i den vestlige Del af Kredsen og i de store Grusgrave ved Klipleve og Rødekro.

I Følge den officielle Statistik taltes der ialt i Aabenraa Amt:

	Danske	Tyske
1890	22,145	4,560
1900	22,533	6,120
1905	22,642	7,173
1910	23,857	7,760

Disse Tal viser, at Danskerne har været i sikker og støt Fremgang i Aabenraa Amt i de sidste 20 Aar. Køllerpolitikens Udvisninger har forbigaaende paavirket Tallene uheldigt, hvad der har givet sig Udtryk ved Folketællingen i 1905, men Hullerne er hurtigt blevne fyldte, og den sidste Folketælling viser, at vor Fremgang fortsættes i hurtigere, Tyskernes derimod i langsommere Tempo. Følgende Tal er i denne Henseende meget oplysende:

Dansk Fremgang.	Tysk Fremgang.
1890—1900: 388	1890—1900: 1560
1900—1905: 109	1900—1905: 1053
1905—1910: 1215	1905—1910: 587

Til denne Oversigt maa endnu bemærkes, at Tællerne, i de allerfleste Tilfælde har været *tyske* og i Følge de fra dansk Side i Dagspressen saavel som i Rigsdagen fremsatte og med vægtigt Materiale underbyggede Klager ikke sjælden af Partilidenskaben har ladet sig forlede til Misbrug, som resulterer i, at et ikke helt ubetydeligt Antal Personer, som notorisk har *dansk*, desuagtet er blevne opførte med *tysk* Modersmaal paa Folketællingskortene.*)

*) Oplysende i denne Henseende er følgende Exempel: Gaardejer Andreas Brodersen i Østerterp, Bedsted Sogn, udfyldte personlig Tællekortet og afleverede det derefter til den officielle Tæller, Byens Lærer. Paa Kortet havde Brodersen sandhedstro opført de ti Personer, der opholdt sig

Danske som er det tyske Sprog mægtige.

Paa de tyske Tællekort findes endvidere en Rubrik (9), som skal vise, hvormange af dem, der har et ikke-tysk Sprog til Modersmaal, der desuagtet er det tyske Sprog mægtig.

Grænsen for, hvad det vil sige at være et fremmed Sprog mægtig, er i sig selv saa vanskelig at drage, at statistiske Undersøgelser af denne Art altid maa betragtes som ret værdiløse. Optages Statistiken tilmed i Landsdele, hvor der føres heftige, lidenskabelige Sprogkampe, vil den let give et helt misvisende Billede. De sidste Folketællingsresultater i Nordslesvig viser dette med ligefrem afskrækkende Tydelighed.

Naar man med Rette skal kunne betegnes som et fremmed Sprog mægtig, maa man kunne tale det med nogenlunde Lethed. Det tyske Sprog er saa vanskeligt at tilegne sig for Danske, at i Virkeligheden kun en lille Brøkdelen af den dansktalende Befolkning i Nordslesvig behersker det. Dette stadfæstes ogsaa — indtil 1905 — af den officielle Statistik, idet den opgiver

paa hans Gaard, med dansk Modersmaal. Et Par Dage efter fandt Brodersens Børn Kortet paa Skolens Mødding, og det viste sig da, at Læreren for de ni Personers Vedkommende helt vilkaarligt havde udstreget Ordet Dansk og med sin let kendelige Haandskrift skrevet Ordet Tysk i Stedet for. Derpaa havde han, da Ændringen, som var foretaget med rødt Blæk, forekom ham selv for plump og let gennemskuelig, bortkastet Kortet og i Stedet for selv udfyldt et andet, hvor disse ni Personer stod opført med tysk Modersmaal! Det med rødt Blæk i direkte Modstrid med Sandheden ændrede Kort blev senere i 1911 fremlagt paa den tyske Rigsdags Bord af Rigsdagsmand H. P. Hansen, da han klagede over de foreliggende Misbrug.

følgende Tal for Hertugdømmerne (Provinsen Slesvig-Holsten):

Aar	Danske			Deraf det tyske Sprog mægtige			
	Mænd	Kvinder	Ialt	Mnd.	Kv.	Ialt	pCt.
1890	65,512	69,620	135,132	1074	959	2033	1,50
1900	64,482	67,735	132,217	1463	1397	2860	2,16
1905	65,946	68,239	134,185	928	828	1756	1,31

Antallet af Danske, som er det tyske Sprog mægtige, opgives, som man ser, konstant meget lavt ved alle Folketællinger indtil 1905. Opgivelserne fra de dansktalende men helt overvejende tysksindede Strøg i Mellemslesvig afviger ikke meget fra Opgivelserne i det rent dansktalende Nordslesvig. Tællerne ved disse Folketællinger var helt overvejende tysksindede. Men Administrationen var endnu ikke interesseret i Spørgsmaalets Besvarelse, og de kunde derfor udfylde Kortene efter deres bedste Overbevisning.

Den tyske Statistiker Dr. Max Broesicke, som ogsaa omtaler disse Tal, finder dem heller ikke overraskende. Han henviser til, at Antallet af Danske, som er det tyske Sprog mægtige, er en lille Kende højere i Preussen end i Hertugdømmerne. Men dette, siger han forklarende, kommer simpelt hen af, at Danskerne er mere udsatte for germaniserende Indflydelse, hvor de lever som Mindretal mellem Tyske, end i deres eget Hjemland, hvor alle deres Omgivelser er danske. Dette er utvivlsomt rigtigt.

I det store og hele maa den officielle Statistiks Besvarelse af dette, som allerede antydet, i sig selv meget

vanskelige Spørgsmaal betragtes som korrekt indtil 1905. Men ved Folketællingen i 1910 skifter Billedet fuldstændigt. Sprogforbudet er 1907 bleven optaget i Rigsforeningsloven. Dermed er der gaaet Politik i Spørgsmaalet. Administrationen er bleven interesseret i Svaret og udsteder særlige Instruktioner for Tællerne, for at det saavidt muligt kan falde ud efter dens Ønske. Resultatet er overraskende. Endnu er Sprogstatistiken fra 1910, som foran meddelt, kun offentliggjort for Aabenraa Amts Vedkommende, men sammenholdt med talrige Klager og mange spredte Oplysninger fra de øvrige nordslesvigske Amter er den tilstrækkelig til at vise, hvilke Misbrug der er gaaet i Svang.

Videnskabelig set er denne Del af Statistiken værdiløs, men desuagtet følgende Enkeltheder fra Aabenraa Amt ikke uden Interesse. De viser nemlig alle stedkendte Folk ved Exempler hentede indenfor deres egen Synskreds, hvor misvisende og urigtig Statistiken er paa dette Punkt.

Table V. **Danske i Aabenraa Amt**
som efter Folketællingen i 1910 er det tyske Sprog mægtige.

Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige	Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige
Aarslev	137	102	Bedsted	297	187
Alslev	121	96	Bjærndrup	297	166
Andholm	81	32	Bodum	219	112
Adsbøl	161	59	Bækken	156	103
Barsmark	382	231	Bjolderup	82	50
Barsø	67	51	Bolderslev	472	316
Bovrup	689	219	Brunde	276	201

Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige	Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige
Felsted	720	421	N. Hostrup	201	193
Felstedskov	168	107	N. Hjarup	138	87
Gaaskær	110	56	Nybøl	205	159
Gejlåa	83	66	Perbøl	92	75
Genner	435	285	Rugbjerg	225	148
Graasten	903	649	Raved	71	53
Hovslund	326	186	Ris	228	146
Hellevad	375	258	Rishjarup	166	113
Hokkerup	723	213	Ringenæs	763	419
Hønkys	222	148	Røllum	253	180
Høgebjerg	87	61	Skovby	182	91
Holebøl	185	130	Smedager	140	43
Horsbyg	126	84	Skovbølgaard	261	128
Hydevad	64	46	Svejrup	71	57
Jolderup	76	57	Søgaard	290	191
Jordkær	150	89	Søderup	39	29
Kassø	173	130	Søes	144	70
Klovtoft	301	205	Stollig	190	135
Kelstrupskov	69	50	Stubbæk	416	213
Kliplev	575	366	S. Ønlev	149	109
Kværs	446	297	S. Hostrup	428	277
Lautrup	132	81	Todsbøl	129	88
Ladegaardskov	136	79	Tyrsbøl	206	136
Løjt kirkeby	1152	646	Tombøl	416	278
Lunderup	291	88	Traasbøl	282	126
Lundtoft	146	114	Uge	410	139
Mellerup	76	50	Varnæs	927	176
Mjøs	183	128	Vilsbæk	290	123
Maarbæk	78	66	Vollerup	181	119
N. Ønlev	125	81	Øbening	82	57
			Ørslev	105	66

Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige	Kommune	Ialt Danske	Deraf det tyske Sprog mægtige
Øster Gejl	43	27	Grøngrøft	35	34
Ø. Løgum	347	234	Ladegaard	174	126
Øster Terp	147	76	Lyksborg	5	4
<i>Godsdistrikt</i>			<i>By</i>		
Aabenraa F.	8	6	Aabenraa	3807	2794
Graasten	29	25			

Ialt

a. Landkommun.	19,973	12,048
b. Godsdistrikterne	251	195
c. Byerne	3,807	2,794
Hele Kredsen	24,031	15,037

Efter Tavle V skulde bl. a. 102 af 137 Personer i Aarslev og 193 af 201 Personer i Nørre Hostrup Kommune være det tyske Sprog mægtige! I den rent dansktalende Aarslev Kommune er efter denne Statistik baade ældre Folk, som ikke har faaet den mindste Undervisning i Tysk, og en seks Aars Pige, som adrig har talt et tysk Ord i deres Hjem, og i den rent dansktalende Nørre-Hostrup Kommune endog Pattebørnene det tyske Sprog mægtige!

Men hvorledes er Virkeligheden? Erfaringen viser, at endog Børn, som har besøgt den tyske Folkeskole fra 6—15 Aars Alderen, langtfra altid er det tyske Sprog mægtige. I September 1905 holdt daværende Regeringsassessor, nuværende Landraad *Dryander* et Foredrag i Gramby om Erfaringer, som han havde

indsamlet ved en Eksamination af unge Mænd, der lige havde forladt Skolen. Til Tvangsefterskolen i Kristiansfelt var der, fortalte Hr. Dryander, indmeldt 50 Elever. Skolen skulde deles i to Afdelinger. Man lod derfor Eleverne skrive ti korte, lette Sætninger efter Diktat. Af Eleverne havde en ikke færre end 66 Fejl eller gennemsnitlig 6—7 Fejl i Sætninger paa 8—10 Ord. Elever med 24 Fejl i det Par Sætninger maatte optages i første Afdeling, thi henved Halvdelen af Holdet mødt med 25—66 Fejl! Og det var Elever, som lige var konfirmerede, efter at de havde besøgt Folkeskolen i 8—9 Aar!

Opholder saadanne Elever sig senere, som det i Reglen er Tilfældet, paa rent dansktalende Egne, taber deres Kendskab til det tyske Sprog sig meget hurtigt. »Selv gode Resultater af Folkeskoleundervisningen bliver let hos dem, der senere har dansk Omgangssprog uden rigtig Frugt, ja gaar ofte tabt«, — skriver Udvalget for Oprettelsen af en tysk Folkehøjskole i Tinglev, i hvilket en anden nordslesvigsk Landraad Hr. *Rogge* i Tønder har Sæde, i et til Befolkningen rettet Opraab, hvori de paaviser Nødvendigheden af at oprette tyske Folkehøjskoler.

Men alt dette har man ladet ude af Betragtning ved Folketællingen, idet man ikke har undersøgt Forholdene i det enkelte, men udfyldt Folketællingskortene efter rent ydre Regler. Af hvad Art de har været viser blandt andet følgende af Borgmester Dr. *Schindelhauer* i Haderslev udstedt Indstruktion til Tællerne:

»Alle de Personer maa vel betegnes som det tyske Sprog fuldstændig mægtige, som har besøgt

en tysk Folkeskole, været tyske Soldater eller som har tilegnet sig det tyske Sprog ved at beklæde offentlige Embeder. De forsamlede Tællingsmænd var af den Anskuelse, at Skoledrenge og Skolepiger skal betegnes som det tyske Sprog fuldstændig mægtige, naar de har fyldt 10 Aar.*

Adskillige Steder er man gaaet endnu videre end til denne Tiaarsgrænse. Der er Steder, hvor Tællerne uden Undtagelse har opført alle over 8 og andre, hvor de har opført alle over 6 Aar gamle Børn som »det tyske Sprog mægtige«, ja som Resultaterne fra Nørre-Hostrup viser, endog Steder, hvor *alle* Børn fra danske Hjem er opførte som »det tyske Sprog mægtige«.

Af 134,185 Danske i Hertugdømmerne var i Følge den officielle Statistik i 1905 kun 1750 Personer det tyske Sprog mægtige. Men af 23,857 Danske i Aabenraa Amt var i Følge den officielle Statistik i 1910 ikke færre end 14,911 Personer det tyske Sprog mægtige. Fra 1890—1905 angiver den officielle Statistik Antallet af Danske, som er det tyske Sprog mægtige, til mindst 1,31 og højst 2,16 % af alle Danske, i 1910 stiger det pludselig til — 62,5 %! Disse Tal er mere end tilstrækkelige til at vise, hvad denne Gren af den officielle Statistik er værd.

Konfessionelle Forhold.

Hertugdømmernes Befolkning tilhører næsten udelukkende den evangelisk-lutherske Kirke. I nyere Tid har en stærk Indvandring af polske Arbejdere dog forrykket Forholdet noget. Af 10,000 Personer i Hertugdømmerne var i 1905 9,669,5 Protestanter, 274,1 Katoliker og 21,7 Jøder.

Af Danskerne i Hertugdømmerne er kun ganske faa Katoliker og Jøder. Den officielle Statistik anfører 133,719 Danske, som tilhører den evangelisk-lutherske Kirke og 466 Danske, som tilhører andre Trossamfund. Af de sidste er 63 Katoliker og 14 Jøder. Tavle VI giver en Oversigt over Forholdene i de enkelte Kredse:

Tavle VI.

Danskernes Konfession.

Kreds	Evangelisk Luthersk	Katolik.	Jøder	Anndre Troessam- fund
Haderslev	48,373	6	—	149
Aabenraa	22,574	3	—	65
Sønderborg	27,517	4	1	20
Flensborg B.	3,545	10	1	20
Flensborg L.	2,535	2	—	2
Tønder	25,094	—	—	105
Tilsammen	129,638	25	1	362
Øvrige Provins	4,081	38	13	27
Hertugdøm- merne	133,719	63	14	389

Af Danskerne i det sluttede danske Sprogomraade i Nordslesvig tilhører altsaa 129,638 den evangelisk-lutherske Kirke, mens 25 er Katoliker, 1 Jøde, og ikke færre end 389 tilhører andre Trossamfund. Af de sidste har de allerfleste sluttet sig til de danske Frime-nigheder, mens et mindre Antal opføres som »Born-holmernes«. I Virkeligheden tilhører ogsaa disse 389 Per-soner, om end en Del af dem er udtraadte af Statskir-ken, den evangelisk-lutherske Kirke.

Danskernes Statstilhørsforhold.

Fra 1864—1870 opterede mange danske Nordslesvigere for Danmark. I Halvfjerdserne og Firserne fortsattes Udvandringen under andre Former. Indtil 1890 havde den drevet over 60,000 danske Sønderjyder i Landflygtighed. Aabenraa-Konventionen gav fra 1872 af Optanterne Ret til at bo og bygge i Nordslesvig. Udvandringen af den mandlige Ungdom fremtvang, især i Aarene før og efter den fransk-tyske Krig, en betydelig Indvandring af jyske og fynske Tjenestekarle, hvoraf mange senere giftede sig med sønderjydske Piger og bosatte sig i Nordslesvig.

Disse Forhold skabte en Stat i Staten. Midt i Firserne havde henved 20 % af den danske Befolkning i Nordslesvig dansk Indfødsret. Og da nu alle indtil 1898 i Nordslesvig fødte Børn af danske Statsborgere, paa Grund af Uoverensstemmelsen mellem dansk og tysk Statsret, fødtes som *Hjemløse*, opstod der heraf meget brogede og forvirrede Forhold, som en ideligt skiftende Forvaltningspraksis efterhaanden udviklede til helt utaalelige Tilstande.

Tavle VII giver en Oversigt over Antallet af danske Statsborgere i de enkelte nordslesvigske Kredse fra 1885—1905. Optantbørn og andre Hjemløse opføres i den officielle Statistik som danske Statsborgere og er altsaa ogsaa medtagne i de her angivne Tal.

Tavle VII.

Danske Statsborgere i Nordslesvig.

Kreds	1885	1895	1900	1905
Haderslev	14,654	10,597	9,095	8,857
Aabenraa	3,321	2,614	2,312	2,093

Kreds	1885	1895	1900	1905
Sønderborg	5,345	2,831	1,636	2,454
Tønder	3,226	3,445	3,131	3,107
Ialt	26,546	19,487	16,174	16,511
Øvrige Provins	2,470	2,573	2,965	3,303
Hertugdømmerne	29,016	22,060	19,139	19,814
Preussen	30,326	24,389	22,333	24,064

Fra 1885—1895 synker, som Tavlen viser, Antallet af danske Statsborgere i Nordslesvig fra 26,546 til 19,487. I dette Tidsrum gav Rigskansler Caprivi *Optanterne Adgang til Naturalisation* i Kommuner, hvor Tyskerne ikke havde vundet eller i en nær Fremtid havde Udsigt til at vinde Flertallet. I det følgende Femaar 1895—1900 synker Tallet yderligere fra 19,487 til 16,174. Denne Nedgang skyldes imidlertid ikke danske Statsborgeres Erhverv af tysk Borgerret, men derimod *Køllerpolitikens Masseudvisninger*, som paaførte os et direkte Folketab. Fra 1902 af standses Masseudvisningerne, men samtidig begynder *Optantmageriet*, og Antallet af danske Statsborgere stiger dermed paany i Femaaret 1900—1905 fra 16,174 til 16,511.

Naar Statistikken ikke her opviser en endnu stærkere Stigning, skønt Optantmageriet ramte henved 1200 Personer, skyldes det Udvisningernes Fortsættelse efter Aarhundredeskiftet, som statistisk set delvis ophæver Optantmageriet.

I 1910 fandtes der i Følge den officielle Statistik ialt 20,206 danske Statsborgere i Preussen. Deraf

var atter 15,337 bosat i Hertugdømmerne. Enkelthederne fra de nordslesvigske Kredse er endnu ikke offentliggjorte.

I Hertugdømmerne som Helhed synker Antallet af danske Statsborgere altsaa i Femaaret 1905—1910 fra 19,814 til 15,337, det vil sige med 4,477 Personer. Denne Nedgang skyldes *Optantraktatens Virkninger*.

Mens Antallet af danske Statsborgere i de nordslesvigske Kredse synker stærkt fra 1885—1905, stiger det, som Tavlen viser, samtidig ikke ubetydeligt i Hertugdømmernes øvrige Kredse. Denne Stigning vedvarer ogsaa efter 1905, og da Arbejdere og Tyende fra Kongeriget i den nu indtrædende roligere Periode tillige atter finder Sysselsættelse i Nordslesvig i større Udstrækning end under Køllerpolitikken, staar vi her overfor en Bevægelse, som statistisk set delvis ophæver Optantraktatens Virkninger. I Virkeligheden er der efter Optantraktatens Afslutning naturaliseret betydelig flere Optanter og Optantbørn, end Folketællingsstatistikken angiver med det Tal, der viser Nedgangen i de danske Statsborgeres Antal fra 1905—1910.

Af de danske Statsborgere i Hertugdømmerne havde i 1905 henved 6 %, af de danske Statsborgere i de fire nordligste Kredse henved 2 % frisisk og tysk Modersmaal.

Skønt Danskernes Statstilhørsforhold endnu lader meget tilbage at ønske, viser Folketællingsstatistikken dog, at der, trods gentagne Tilbageslag er opnaaet betydningsfulde Fremskridt paa dette Omraade i de sidste 25 Aar.

Danskernes Erhvervsforhold.

De sidste Folketællinger giver et meget interessant

Indblik i de danske Sønderjyders *Erhvervsforhold*. Enkelthederne kendes endnu kun fra Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Kredse, men da 123,910 eller over 92 Procent af alle danske Sønderjyder bor i disse Amter, giver de alligevel et godt Helhedsbillede.

Den officielle Statistik ordner Erhvervene i seks store Grupper. Af dem falder de fire første: Landbrug, Industri, Handel og Lønarbejde atter i flere, den anden Gruppe Industri endog i ikke færre end 17 Underafdelinger. Men da denne vidtdrevne Specifikation forvirrer Overblikket og ikke har Krav paa særlig national Interesse, holder jeg mig til de seks store Hovedgrupper og tilføjer som en syvende Børn under 15 Aar.

Table IX. Danskernes Erhvervsforhold.

Erhverv	Haderslev	Aabenraa	Sønderborg	Tønder	Alle fire Kredse
1. Landbrug, Gartneri, Skovbrug, Jagt og Fiskeri	12,356	5,238	6,606	6,477	30,677
2. Industri og Haandværk af enhver Art	3,882	1,713	2,549	1,717	9,861
3. Handel, Samfærsel, Forsikringsvæsen og Gæstgiveri . .	1,559	792	874	733	3,958
4. Daglejere, Lønarbejdere og Tyende i Byerne	1,539	788	918	799	4,044
5. FrieStillinger, Embedsmænd og Militærpersoner . . .	345	112	171	165	793
6. Uden Erhverv, her til regnet Fattiglemmer, Fanger og Sindssyge etc. .	12,833	6,166	7,738	6,828	33,565
7. Børn under 15 Aar	16,014	7,833	8,686	8,479	41,012
Ialt	48,528	22,642	27,542	25,198	123,910

Tavle IX giver en almindelig Oversigt over Dan- skernes Erhvervsforhold. Tavlen er ret oplysende, men det store Antal Personer, der opføres uden særligt Er- hverv (6. Gruppe), er dog paafaldende. Ved nærmere Eftersyn viser det sig imidlertid, at det helt overvejende Antal af disse Personer er Kvinder. Ved helt at ud- skille Kvinderne, faar vi derfor et langt klarere Bille- de af Erhvervsforholdene. Dette viser Tavle X, som kun omfatter den mandlige Del af den danske Befolk- ning.

Tavle X.

Den mandlige danske Befolknings Erhvervsforhold.

Erhverv	Haderslev	Aabenraa	Sønderborg	Tønder	alle fire Kredse
1. Landbrug, Gartneri, Skovbrug, Jagt og Fiskeri	9,428	3,928	4,698	5,015	23,069
2. Industri og Haand- værk af enhver Art	3,119	1,387	2,129	1,312	7,947
3. Handel, Samfærdsel, Forsikringsvæsen og Gæstgiveri . . .	1,353	670	751	646	3,420
4. Daglejere, Løn- arbejdere og Tyende i Byerne	168	146	179	143	636
5. Frie Stillinger, Em- bedsmænd og Mili- tærpersoner	246	72	120	114	552
6. Uden Erhverv, her- til regnet Fattig- lemmer, Fanger og Sindssyge etc. . . .	1,610	820	1,110	802	4,342
7. Drengene under 15 Aar	8,079	3,935	4,296	4,221	20,531
Ialt	24,003	10,958	13,283	12,253	60,497

Af 82,898 Personer over 15 Aar skulde efter Tavle IX ikke færre end 33,565 være uden eget Erhverv. Dette kan ikke stemme med Virkeligheden. Tavle X giver Forklaringen, idet den viser, at af disse 33,565 Personer er ikke færre end 29,223 *Kvinder* og kun 4,342 *Mænd*. Af Kvinderne er øjensynlig mange Hustruer og voksne Døtre med Urette opførte som erhvervsløse. Man vil finde dette stadfæstet ved at sammenligne Tallene paa de to Tavler. Derimod er vi med 4,342 erhvervsløse Mænd naaet ned til et Tal, som vistnok noget falder sammen med Landsdelens gamle og arbejdsuføre Mænd.

Af de danske Sønderjyder lever, taget i store Træk, henved to Trediedele af Landbrug, en Trediedel af Handel og Industri. Landbrusmaskinernes stærke Udvikling muliggør en Indskrænkning af Folkeholdet. Landbruget er derfor, fra dette Synspunkt set, ret stillestaaende, Industrien derimod i stærk Opkomst, ikke mindst i Landdistrikterne. Tavle XI viser Forholdet mellem By og Land.

Tavle XI.

*Erhvervsforhold i By og Land i
Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Kredse.*

Erhverv	Byerne	Landdistrikterne	Ialt
1. Landbrug, Gartneri, Skovbrug, Jagt og Fiskeri	450	22,069	23,069
2. Industri og Haandværk af enhver Art	2,032	5,915	7,947
3. Handel, Samfærdsel, Forsikringsvæsen og Gæstgiveri	1,443	1,977	3,420

Erhverv	Byerne	Landdistrikterne	Ialt
4. Daglejere, Lønarbejdere og Tyende i Byerne	558	78	636
5. Frie Stillinger, Embedsmænd og Militærpersoner	185	367	552
6. Uden Erhverv, hertil regnet Fattiglemmer, Fanger, Sindssyge etc.	508	3,834	4,342
7. Drengene under 15 Aar	2,288	18,243	20,531
Ialt	7,464	53,033	60,497

Tavle XI omfatter, som man ser, kun den mandlige Del af Befolkningen. Det er ret overraskende, at saa forholdsvis mange i Landdistrikterne lever af Handel og Industri. Men det hænger nøje sammen med Stationsbyernes hurtige Udvikling og voksende Betydning. At der er over 20,000 danske Drengene i Nordslesvig, lover godt for Fremtiden.

Folketællingsstatistikken giver endelig værdifulde Oplysninger om de danske Sønderjyders *socialle Stilling* og dermed et Materiale, som er af stor Betydning for en rigtig Værdsættelse af deres nationale Modstandskraft. Enkelthederne ses af Tavle XII.

Tavle XII.

*Danskernes sociale Stilling
i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Kredse.*

Sociale Stilling	Mænd	Kvinder	Ialt
1. Landbrug etc.			
a. Selvstændige Landmænd, Bestyrere og Driftsledere.	10,423	608	11,031
b. Tilsyns- og Kontorpersonale	428	154	582

Sociale Stilling	Mænd	Kvinder	Ialt
c. Karle, Piger, Daglejere, Arbejdere	12,218	6,846	19,064
2. Industri og Haandværk.			
a. Selvstændige Fabrikanter, Haandværksmestre, Forretningsførere	3,505	900	4,405
b. Tilsyns- og Kontorpersonale	88	8	96
c. Svende, Lærlinge, Arbejdere	4,354	1,007	5,361
3. Handel, Samfærdsel, Gæstgiveri etc.			
a. Selvstændige Købmænd, Gæstgivere, Vognmænd, Forretningsførere etc.	1,737	327	2,064
b. Bogholdere, fagligt uddannet Kontorpersonale	208	33	241
c. Handelsbetjente, Lærlinge Opvartere, Kudske, Pakhuskarle, Arbejdere	1,475	178	1,653
4. Daglejere, Lønarbejdere, Tyende i Byerne	636	3,408	4,044
5. Frie Stillinger, Militærpersoner og Embedsmænd	552	241	793
6. Uden Erhverv, Fattiglemmer, Fanger, Sindssyge etc.			
a. Uden eget Erhverv	4,291	29,111	33,402
b. Anbragte paa offentlige Anstalter	51	112	163
Ialt	39,966	42,933	82,899

Et Blik paa Tavlen viser straks, at de danske Sønderjyder lever under meget sunde sociale Forhold. Hvad der især fortjener Opmærksomhed er det forholdsvise store Antal af *Selvstændige* indenfor alle Er-

hverv. Ved »Selvstændige« forstaas her Mænd, som ikke staar i andres Brød, men selvstændigt driver deres Ejendomme eller Forretninger og saaledes er deres egne Arbejdsgivere.

Af de danske Sønderjyder lever ialt 34,436 Mænd af Landbrug, Handel, Industri og de til disse tre Hovedgrupper henhørende Erhverv. Deraf er ikke færre end 15,665 eller 45,5 % i selvstændige Stillinger. Af 23,069 Mænd, som lever af Landbruget med de dertil henhørende Erhverv, er 10,423 eller 45,1 % Selvstændige. Af 7,947 Mænd, som lever af Industri og Haandværk, er 3,505 eller 44 % Selvstændige, og af 3,420 Mænd, som lever af Handel, Samfærdsel, Gæstgiveri etc., er endog 1737 eller 50,8 %, altsaa over Halvdelen Selvstændige.

Til »Mændene« regnes i ovenstaaende Statistik alle mandlige Personer over 15 Aar. Af de 54,5 % af Mændene, der er i uselvstændige Stillinger, staar et betydeligt Antal derfor paa et Alderstrin, som udelukker Selvstændigheden. Adskillige Tusinder af dem er Sønner af Gaardmænd, Haandværkere eller Købmænd, som dels uddanner sig under Faderens Vejledning, dels søger videregaaende Uddannelse paa andre Gaarde eller i andre Forretninger med sikker Udsigt til senere i en modnere Alder at opnaa fuld økonomisk Selvstændighed. Fastholder vi denne Baggrund, faar vi et endnu lysere Billede af de sociale Forhold i Nord-slesvig. Faa Landsdele er i Virkeligheden naaet videre frem imod det lysende Ideal, Grundtvig har opstillet, da han skrev: »Og da har i Rigdom vi drevet det vidt, naar faa har for meget og færre for lidt!«

Men disse sunde sociale Forhold, der, som Dr. Max Broesicke meget rigtig bemærker i sin før omtalte Afhandling, »viser, at de danske Sønderjyder staar paa et højt økonomisk Udviklingstrin, og at de er i Besiddelse af rigelig Ejendom og Formue,« styrker i høj Grad deres Selvfølelse, det vil sige deres Nationalfølelse og dermed ogsaa deres nationale Modstandskraft.
